

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. декана юридичного факультету

Надія МОСКАЛЮК

« 31 »

2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

« 08 »

2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор національно-наукового інституту новітніх освітніх технологій

Світослав ПИТЕЛЬ

« 31 »

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Актуальні питання конституційного права та процесу»

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань - 08 Право

Спеціальність -081 Право

Освітньо-професійна програма – Право

Кафедра теорії та історії держави і права

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичних (год.)	ІРС (год.)	Тренінг	Самост. робота студ. (год.)	Всього (год.)	Екз./Зал. (сем.)
Денна	1	1	30	15	5	4	96	150	1, екзамен
Заочна	1	1	8	4	-	-	138	150	1, екзамен

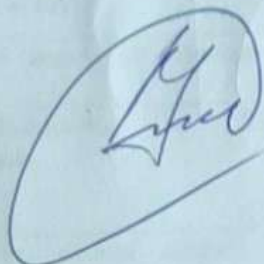
11.08.2023 р.

Тернопіль - ЗУНУ, 2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки магістра галузі знань 08 —Право, спеціальності 081- Право, затвердженої Вченою Радою ЗУНУ, протокол № 10 від 23.06.2023 р. Робочу програму склала доцент кафедри теорії держави та конституціоналізму, к.ю.н., Тетяна Бабкова.

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри теорії та історії держави і права, протокол №1 від 30.08.2023 р.

Завідувач кафедри
д.ю.н., доц.

Наталія ЧУДИК

Розглянуто і схвалено групою забезпечення спеціальності 081 Право, протокол № 1 від 30.08.2023 р.

Голова групи забезпечення спеціальності,
д.ю.н., проф.

Ірина ЛУКАСЕВИЧ-КРУТНИК

Гарант ОП
д.ю.н., проф.

Валентина СЛОМА

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ»

1. «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ»

Дисципліна «Актуальні питання конституційного права та процесу»	Галузь спеціальність, вищої освіти	знань, ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS - 5	Галузь знань : 08 «Право»		Обов'язкова дисципліна Мова викладання українська
Кількість залікових модулів - 4	Спеціальність : 081 «Право»		Рік підготовки: Денна - 1 Заочна - 1 Семестр: Денна – 1 Заочна - 1
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – магістр		Лекції: Денна - 30 (год.) Заочна - 8 (год.) Практичні заняття: Денна - 15 (год.) Заочна - 4 (год.)
Загальна кількість годин – Денна - 150 Заочна - 150			Самостійна робота: Денна – 66 (год.) (в т.ч. тренінг – 4 год.) Заочна - 138 Індивідуальна робота : Денна –5 (год.)
Тижневих годин: Денна форма навчання – 15 год., з них аудиторних – 3 год.			Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання дисципліни «Актуальні питання конституційного права та процесу»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Метою дисципліни «Актуальні питання конституційного права та процесу» є дослідження та вивчення сучасних проблем розвитку конституційного права та процесу, а також норм права, що регулюють конституційно-правові та конституційно-процесуальні відносини, виокремлення та дослідження актуальних проблем розвитку основних інститутів конституційного права та процесу в контексті євроінтеграційних процесів в Україні.

2.2. Завдання вивчення дисципліни:

Завдання вивчення дисципліни полягає у формуванні у студентів системи теоретичних знань з проблемних питань конституційного права та процесу, придбання практичних навичок вирішення конкретних життєвих ситуацій у сфері конституційних відносин.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- знати історію конституційного розвитку України;
- розуміти основні напрями політичної конституційної реформи в Україні;
- визначати актуальні проблеми безпосереднього народовладдя в Україні та проблеми формування конституційної систему органів державної влади;

- визначати конституційно-правові проблеми побудови судової системи, конституційно-правові проблеми в діяльності прокуратури України, конституційно-правові проблеми діяльності Конституційного Суду України;
- розуміти актуальні проблеми територіального устрою України;
- розуміти конституційно-правові засади та проблеми місцевого самоврядування в Україні;
- орієнтуватися в питаннях діяльності Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, Конституційного Суду інших органів влади, органів місцевого самоврядування в Україні;
- аналізувати проблеми функціонування того чи іншого конституційно-правового інституту та пропонувати шляхи подальшого розвитку та вдосконалення;
- основоположні концепції теорії і практики конституціоналізму, національного конституційного державотворення і правотворення;
- методологію дослідження державно-правових явищ, проблем прав і свобод людини, правової, соціальної, демократичної держави та громадянського суспільства;
- історичний досвід конституційного будівництва;
- характеристики загальних засад конституційного ладу України;
- конституційну регламентацію прав, свобод та обов'язків людини і громадянина;
- характеристики конституційно-правового регулювання виборів та референдуму;
- конституційні положення організації та функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні;
- конституційно-правові основи організації і діяльності органів місцевого самоврядування;
- процес нормотворення і тлумачення нормативно-правових актів, системи конституційного законодавства і права, правових форм діяльності держави в умовах необхідності збереження національної конституційної ідентифікації та європейської інтеграції;
- розуміння місця конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні, порядку звернення з конституційною скаргою;
- усвідомлення необхідності використання рішень та висновків Конституційного Суду України в правозастосовчій діяльності.

2.3. Найменування компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію

СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

СК14. Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

СК 16. Здатність критично осмислювати та розв'язувати складні завдання та проблеми, що потребують міждисциплінарних підходів у сфері реалізації та захисту конституційних прав і свобод людини.

СК 17. Здатність і готовність до ефективного використання сучасних правових засобів, розв'язання кейсів у сфері реалізації та захисту конституційних прав і свобод людини.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення курсу «Актуальні питання конституційного права та процесу» передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із курсів (конституційне право України, правові інституції України, міжнародні стандарти захисту прав людини), знання понятійно-категоріального апарата науки конституційного права, цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань.

2.5. Результати навчання: Програмні результати навчання, здобуті під час вивчення дисципліни «Актуальні питання конституційного права та процесу», дозволяють студентам в процесі професійної реалізації:

РН 1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

РН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

РН 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

РН 11. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції.

РН 13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

РН 14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

РН 16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

РН 18 Розуміти особливості застосування нормативно-правових актів, які гарантують реалізацію конституційних прав і свобод людини.

РН 19 Орієнтуватися у сучасних національних та світових правових реаліях, тенденціях, уміти виявляти вплив динамічного розвитку суспільства на процес реалізації конституційних прав і свобод людини.

3.Зміст дисципліни

Змістовий модуль 1 Актуальні теоретичні та практичні питання конституційного права та конституційно-правового регулювання

Тема 1. Основні положення теорії конституціоналізму та Конституція України.
Основи теорії конституціоналізму та сутність конституції. Поняття та загальна характеристика світового конституціоналізму. Розвиток конституціоналізму в Європі. Виникнення та розвиток теорії конституціоналізму в Україні. Основні положення теорії конституції. Юридична конституція. Формальна конституція. Матеріальна конституція. Фактична конституція. Предмет та методи конституції. Функції конституції. Види конституцій. Риси та юридичні властивості конституції. Порядок підготовки і прийняття конституції. Особливий суб'єкт прийняття конституції. Установчий характер

конституційних положень. Місце конституції в системі національного законодавства. Історія конституційного розвитку України. Особливості розробки, обговорення та прийняття змін до Конституції України 1996 року. Загальна характеристика чинної Конституції України. Конституційно-правові норми та їх специфіка. Підстави класифікації конституційно-правових норм. Об'єднання конституційно-правових норм. Поняття та специфіка конституційно-правових відносин. Суб'єкти конституційно-правових відносин.

Тема 2. Верховенство права та конституціоналізм, у тому числі в умовах законодавчої невизначеності.

Актуальні проблеми належної конституційної процедури, верховенства права, а також системи процесуальних прав людини, що склалась в європейській правовій традиції. Розуміння, аналіз та тлумачення конституційних положень, ідей та концепцій, які лежать в їх підґрунті, а також міжнародно-правових актів у сфері прав людини і основоположних свобод. Версії «вузького» розуміння верховенства права. Принцип моральної нейтральності верховенства права. Рівність та індивідуальні права в основі верховенства права. Верховенство права і соціальна справедливість. Ідея конституціоналізму: публічна влада й індивідуальні права. Поділ державної влади і система стримувань і противаг. Український конституціоналізм і верховенство права. Конституційна скарга і верховенство права. Правозастосування і розсуд. Матеріальні і процесуальні межі розсуду у правозастосуванні. Верховенство права і правова аргументація. Верховенство права і правозахисна діяльність. Транзитивна (перехідна) юстиція у розрізі верховенства права.

Конституціоналізація міжнародного права. Просування верховенства права: ООН, Рада Європи і Європейський Союз. Верховенство права, права людини і демократія в основі Європейської конвенції з прав людини. Загальна дія законів, правова визначеність, доступ до правосуддя та інші вимоги законності у практиці ЄСПЛ. Формальна рівність як вимога верховенства права: страсбурзька перспектива. Розуміння верховенства права ЄСПЛ і Конституційним Судом України.

Тема 3. Основи теорії конституційного ладу в умовах конституційної реформи в Україні. Проблеми реформування конституційного ладу. Поняття конституційного ладу та його співвідношення з державним ладом. Закріплення загальних засад конституційного ладу в Конституції України. Засади конституційного ладу як загальний конституційно-правовий інститут. Гуманістичні і демократичні засади конституційного ладу України. Народний суверенітет і його співвідношення з національним і державним суверенітетом. Форми здійснення народовладдя. Форма правління та форма державного устрою України згідно Конституції 1996 р., форма державного режиму. Україна як суверенна і незалежна держава. Україна як демократична, правова та соціальна держава. Чинна Конституція про основні функції і обов'язки Української держави. Політичні, економічні, соціальні і культурні засади конституційного ладу України. Захист конституційного ладу України.

Тема 4. Проблеми правового статусу людини і громадянина в Україні в світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики ЄСПЛ.

Конституційно-правовий статус людини і громадянина України в світлі конституційної реформи. Зміст, проблематика та історія Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Практика ЄСПЛ із захисту прав людини. Впровадження положень Європейської конвенції та практики ЄСПЛ в Україні. Поняття, види та зміст

правового статусу людини і громадянина. Правосуб'єктність та принципи правового статусу людини і громадянина. Громадянство як елемент правового статусу людини і громадянина. правовий статус іноземців, осіб без громадянства та біженців. Перспективи удосконалення правового статусу національних меншин в Україні.

Основи класифікації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні та напрями їх удосконалення. громадянські права і свободи людини і громадянина в Україні і їх удосконалення. Політичні права і свободи людини і громадянина в Україні і їх удосконалення. Економічні та соціальні права і свободи людини і громадянина та їх удосконалення. культурні права і свободи в Україні та їх удосконалення. Конституційні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні та їх удосконалення.

Тема 5. Принцип демократизму у світлі конституційної реформи в Україні.

Форми народовладдя в Україні та конституційна реформа. Перспективи удосконалення виборчої демократії в Україні. Вибори як форма народовладдя в Україні. Виборче право в Україні. Виборча система та Виборчий кодекс України. Юридична відповідальність за порушення виборчого права. Поняття референдної демократії в Україні. Ініціювання, призначення, підготовка, проведення всеукраїнського референдуму та реалізація його результатів. Місцеві референдуми та їх удосконалення. Юридична відповідальність за порушення права референдної демократії. поняття та види інших форм народовладдя в Україні. Перспективи розвитку всенародного та місцевого обговорення нормативно-правових актів та індивідуальних рішень. Удосконалення місцевих зборів

Змістовий модуль 2. Сучасні питання конституційного процесу в Україні в умовах імплементації європейських стандартів

Тема 6. Актуальні проблеми удосконалення виборчого процесу в Україні.

Нормативно-правове регулювання виборчого процесу в Україні. Виборчий кодекс України. Ключові проблеми місцевих виборів: 1) можливість та потреба перевірки даних, які подаються кандидатами для реєстрації; 2) процедура розподілу керівних посад у дільничних виборчих комісіях; 3) обрахування виборчої квоти та розподіл мандатів за пропорційною виборчою системою. Оскарження фактів реєстрації територіальними виборчими комісіями кандидатів на посади міських голів. Поняття системного тлумачення термінології та процедур Виборчого кодексу України. Проблема удосконалення виборчої системи з парламентських виборів з урахуванням передового європейського досвіду. Перспективи у зв'язку з відмовою України від мажоритарної складової виборчої системи на парламентських виборах, та кроки подальшого зближення з ЄС.

Оскарження різноманітних процедур виборчого процесу, а також невідворотність притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності порушників виборчого процесу. Недоліки виборчого Закону. Зловживання демократією в Україні під час виборчого процесу. Фактори, від яких залежить демократичність виборчого процесу: усталеність політичної системи в країні; стабільність суспільно-політичних відносин; фундаментальність діючих законів; рівень організації виборчого процесу на усіх етапах; наявність високої політичної та правової культури у переважній більшості учасників (представників органів публічної влади, політичних діячів, політтехнологів, пересічних громадян-виборців тощо); імідж політичної еліти та громадська думка про неї. Проблемні питання організації та проведення президентських виборів за новим законодавством. Аналіз судової практики та обґрунтування пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового регулювання виборчого процесу.

Тема 7. Діяльність органів представницької демократії та інших державних органів в Україні та перспективи її реформування.

Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої, судової влади та контрольнонаглядових органів в Україні. Напрями реформування Верховної Ради України – парламенту України. Глава держави – Президент України та перспективи конституційної реформи. Органи виконавчої влади та адміністративна реформа. Напрями реформування судової влади. Конституційне правосуддя в механізмі правового захисту Конституції України. Перспективи реформування конституційних контрольно-наглядових органів. Конституційні основи організації діяльності правоохоронних органів щодо захисту Конституції України. Перспективи реформування діяльності Служби безпеки України та захист Конституції України. Реформа діяльності органів внутрішніх справ і захист ними Конституції України. Перспективи реформування діяльності інших правоохоронних органів в умовах захисту Конституції України. Загальна характеристика суб'єктів громадянського суспільства в умовах конституційної реформи. Напрями реформування об'єднань громадян як суб'єктів громадянського суспільства. Удосконалення діяльності релігійних організацій. Перспективи реформування засобів масової інформації.

Тема 8. Конституційні основи реформування територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні.

Територіальний устрій в Україні та перспективи його удосконалення. Поняття, принципи та система адміністративно-територіального устрою. Адміністративно-територіальна реформа в Україні та її мета. Причини, за яких необхідне реформування місцевого самоврядування. напрями реформування місцевого самоврядування в Україні. проблеми реформування територіальної громади. Реформування повноважень районних і обласних рад. Реформування сільських, селищних і міських рад. Проблеми реформування місцевих бюджетів. Необхідність імпліmentaції в Конституцію України принципів Європейської хартії місцевого самоврядування. Зміцнення правових гарантій місцевого самоврядування у світлі здійснення конституційної реформи місцевого самоврядування.

Тема 9. Медіація в процесі вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів.

Інститут медіації як альтернативний спосіб вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів. Рецепція медіації у вітчизняний політико-правовий простір з урахуванням досвіду європейських країн. Поняття медіації. Зарубіжний досвід застосування процедури медіації у конфліктах із органом публічної адміністрації у судовий та у позасудовий спосіб. Медіація при вирішенні політичних конфліктів. Досвід використання медіації в міжнародних конфліктах. Досвід використання медіації в парламентських конфліктах та в муніципальних конфліктах. Поняття конституційного конфлікту як правової категорії. Класифікація конституційних конфліктів. Юридичні та політико-правові конституційні конфлікти. Діяльність Конституційного Суду України та медіація. Принципи медіації: добровільність, активність, нейтральність (незалежність), конфіденційність, відповідальність. Концепція демократичного конституціоналізму та медіація. Особливості підбору особи медіатора в конституційних конфліктах. Високий рівень конституційної правосвідомості учасників конституційного конфлікту та готовність до компромісу.

Тема 10. Актуальні питання інтеграції України до європейського конституційного простору. Європейське конституційне право: загальна характеристика. Співвідношення

концептів «європейське конституційне право» та «європейський конституційний простір» у контексті європейської інтеграції України. Основні принципи та засади Європейського конституційного простору. Європейський досвід організації та діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Європеїзація конституційного права України: особливості сучасної тектоніки механізмів впливу.

Тема 11. Актуальні питання сучасного конституційного процесу в Україні.

Конституційно-правові основи здійснення конституційного процесу в Україні. Актуальні питання вдосконалення конституційного процесу в Україні. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні. Порядок звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України.

Порядок застосування рішень та висновків Конституційного Суду України судами загальної юрисдикції. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування органів та посадових осіб публічної влади. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань гарантування прав та свобод людини і громадянина.

4. Структура залікового кредиту дисципліни «Актуальні питання конституційного права та процесу» (денна форма навчання)

№ теми	Назва теми	Кількість годин				Контрольні Заходи
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
Змістовий модуль 1. Засади конституційно-правового регулювання						
1.	Основні положення теорії конституціоналізму та Конституція України	2	1	8		Тести, опитування
2.	Верховенство права та конституціоналізм, у тому числі в умовах законодавчої невизначеності.	2	1	7		Тести, опитування, есе
3.	Основи теорії конституційного ладу в умовах конституційної реформи в Україні	4	2	10	1	Тести, опитування, пр.завдання
4.	Проблеми правового статусу людини і громадянина в Україні в світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики ЄСПЛ	4	2	9		Тести, опитування, есе
5.	Принцип демократизму у світлі конституційної реформи в Україні.	2	2	4	1	Тести, опитування
	Заліковий модуль 1					Самос. робота
Змістовий модуль 2. Сучасні питання конституційного процесу в Україні в умовах імплементації європейських стандартів						
6.	Актуальні проблеми удосконалення виборчого процесу в Україні.	2	1	9		Тести, опитування,
7.	Діяльність органів представницької демократії та інших державних органів в Україні та перспективи її	2	1	9		Опитування, есе

	реформування.					
8.	Конституційні основи реформування територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні.	2	1	5	1	Тести, опитування, есе
9.	Медіація в процесі вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів	4	1	9		Тести, опитування, пр. завдання
10.	Актуальні питання інтеграції України до європейського конституційного простору.	2	2	10		Тести, опитування, есе
11.	Актуальні питання сучасного конституційного процесу в Україні.	4	1	12	1	Опитування, пр. завдання
	Заліковий модуль 2 (РКР)					Контрольна робота
	Тренінг			4		Тренінг
	Заліковий модуль 3 (КПЗ)					КПЗ
	Всього:	30	15	96	5	

5. Тематика практичних занять

Практичні заняття мають на меті поглиблення теоретичних знань студентів і набуття ними необхідних практичних навичок вирішення конкретних практичних ситуацій, роботи із законодавчими актами та їх застосуванням.

Підготовка до практичних занять полягає у вивченні теоретичного матеріалу, ознайомленні з нормативними актами і спеціальною науковою літературою по темі заняття. З метою перевірки рівня засвоєння матеріалу необхідно дати відповідь на контрольні запитання і виконати практичні завдання.

Важливою формою поглиблення знань з Актуальних питань конституційного права та процесу є підготовка студентами реферативних доповідей з проблемних питань курсу, їх заслуховування та обговорення на заняттях.

Робочою програмою вивчення курсу Актуальні питання конституційного права та процесу передбачено проведення практичних занять у обсязі 15 год. Заняття проводяться з усіх тем, передбачених робочим планом.

Змістовий модуль 1

Практичне заняття 1 (2 год) Тема 1: Основні положення теорії конституціоналізму та Конституція України. Тема 2: Верховенство права та конституціоналізм, у тому числі в умовах законодавчої невизначеності.

***Мета:** з'ясувати політико-правове значення, функціональне призначення Конституції України, предмет конституційного регулювання, конституційні принципи розвитку галузевого законодавства, а також з'ясувати сутність верховенства права та конституціоналізму, у тому числі в умовах законодавчої невизначеності*

Питання для обговорення:

1. Основи теорії конституціоналізму та сутність конституції. Поняття та загальна характеристика світового конституціоналізму.
 2. Розвиток конституціоналізму в Європі.
 3. Основні положення теорії конституції.
 4. Риси та юридичні властивості конституції.
 5. Місце конституції в системі національного законодавства.
 6. Принцип моральної нейтральності верховенства права.
 7. Рівність та індивідуальні права в основі верховенства права.
 8. Верховенство права і соціальна справедливість.
 9. Ідея конституціоналізму: публічна влада й індивідуальні права.
 10. Правозастосування і розсуд. Матеріальні і процесуальні межі розсуду у правозастосуванні.
 11. Верховенство права і правова аргументація.
 12. Конституціоналізація міжнародного права.
- Література: [1; 3-6; 46-52; 57; 54; 59; 63; 66; 87-92]

Практичне заняття 2 (2 год) Тема 3: Основи теорії конституційного ладу в умовах конституційної реформи в Україні.

Мета: з'ясувати проблеми реформування конституційного ладу, а також співвідношення народного суверенітету з національним і державним суверенітетом.

Питання для обговорення:

1. Поняття конституційного ладу та його співвідношення з державним ладом.
 2. Засади конституційного ладу як загальний конституційно-правовий інститут.
 3. Форми здійснення народовладдя.
 4. Форма правління та форма державного устрою. Форма державного режиму.
 5. Політичні, економічні, соціальні і культурні засади конституційного ладу України.
 6. Захист конституційного ладу України.
- Література: [1; 5-6; 45-52; 57; 59; 63; 66]

Практичне заняття 3 (2 год) Тема 4: Проблеми правового статусу людини і громадянина в Україні в світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики ЄСПЛ. Мета: з'ясувати конституційно-правовий статус людини і громадянина України в світлі конституційної реформи. Здійснити аналіз впровадження положень Європейської конвенції та практики ЄСПЛ в Україні.

Питання для обговорення:

1. Зміст, проблематика та історія Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
2. Практика ЄСПЛ із захисту прав людини.
3. Поняття, види та зміст правового статусу людини і громадянина.
4. Правосуб'єктність та принципи правового статусу людини і громадянина.
5. Громадянство як елемент правового статусу людини і громадянина. правовий статус іноземців, осіб без громадянства та біженців.
6. Перспективи удосконалення правового статусу національних меншин в Україні.
7. Основи класифікації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні та напрями їх удосконалення.
8. Конституційні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні та їх удосконалення. Література: [5; 8; 10; 18; 46-52; 57; 59; 63; 66]

Практичне заняття 4 (2 год) Тема 5: Принцип демократизму у світлі конституційної реформи в Україні.

Мета: з'ясувати перспективи удосконалення виборчої демократії в Україні та перспективи розвитку всенародного та місцевого обговорення нормативно-правових актів та індивідуальних рішень.

Питання для обговорення:

1. Форми народовладдя в Україні та конституційна реформа.
 2. Виборче право в Україні.
 3. Юридична відповідальність за порушення виборчого права.
 4. Поняття референдної демократії в Україні.
 5. Ініціювання, призначення, підготовка, проведення всеукраїнського референдуму та реалізація його результатів. Місцеві референдуми та їх удосконалення.
 6. Юридична відповідальність за порушення права референдної демократії.
- Література: [5; 7; 11-12; 14; 16; 23-24; 27; 46-52; 53; 55; 57-59; 63-64; 66-67]

Змістовий модуль 2

Практичне заняття 5 (2 год) Тема 6: Актуальні проблеми удосконалення виборчого процесу в Україні. Тема 7: Діяльність органів представницької демократії та інших державних органів в Україні та перспективи її реформування.

Мета: з'ясувати ключові проблеми загальнодержавних та місцевих виборів, а також з'ясувати сутність, роль та місце органів державної влади в суспільстві, шляхи та перспективи їх реформування

Питання для обговорення:

1. Нормативно-правове регулювання виборчого процесу в Україні.
 2. Проблема удосконалення виборчої системи з парламентських виборів з урахуванням передового європейського досвіду.
 3. Оскарження різноманітних процедур виборчого процесу, а також невідворотність притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності порушників виборчого процесу.
 4. Недоліки виборчого Закону.
 5. Зловживання демократією в Україні під час виборчого процесу.
 6. Аналіз судової практики та обґрунтування пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового регулювання виборчого процесу.
 7. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої, судової влади та контрольнонаглядових органів в Україні.
 8. Напрями реформування органів державної влади.
 9. Конституційне правосуддя в механізмі правового захисту Конституції України.
 10. Перспективи реформування діяльності інших правоохоронних органів в умовах захисту Конституції України.
 11. Загальна характеристика суб'єктів громадянського суспільства в умовах конституційної реформи. 6. Напрями реформування об'єднань громадян як суб'єктів громадянського суспільства.
 12. Удосконалення діяльності релігійних організацій.
 13. Перспективи реформування засобів масової інформації.
- Література: [2; 5; 13; 26; 42; 46-52; 57; 59; 63; 66; 70-72; 75; 77-86]

Практичне заняття 6 (2 год) Тема 8: Конституційні основи реформування територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні. Тема 9: Медіація в процесі вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів.

Мета: з'ясувати витоки і правову територіального устрою в Україні та перспективи його удосконалення. Проаналізувати причини, за яких необхідне реформування місцевого самоврядування. напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні. проблеми реформування територіальної громади. А також з'ясувати рецепцію медіації у вітчизняний політико-правовий простір з урахуванням досвіду європейських країн. Проаналізувати зарубіжний досвід застосування процедури медіації у конфліктах із органом публічної адміністрації у судовий та у позасудовий спосіб

Питання для обговорення:

1. Поняття, принципи та система адміністративно-територіального устрою.
2. Адміністративно-територіальна реформа в Україні та її мета.
3. Реформування повноважень районних і обласних рад.
4. Реформування сільських, селищних і міських рад.
5. Проблеми реформування місцевих бюджетів.
6. Необхідність імпліmentaції в Конституцію України принципів Європейської хартії місцевого самоврядування.
7. Зміцнення правових гарантій місцевого самоврядування у світлі здійснення конституційної реформи місцевого самоврядування.
8. Інститут медіації як альтернативний спосіб вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів. Поняття медіації.
9. Медіація при вирішенні політичних конфліктів.
10. Досвід використання медіації в міжнародних конфліктах. 1. Досвід використання медіації в парламентських конфліктах та в муніципальних конфліктах.
11. Поняття конституційного конфлікту як правової категорії. Класифікація конституційних конфліктів. Юридичні та політико-правові конституційні конфлікти.
12. Діяльність Конституційного Суду України та медіація.
13. Принципи медіації: добровільність, активність, нейтральність (незалежність), конфіденційність, відповідальність.

Література: [5; 8; 20; 30-31; 36; 39-40; 46-52; 57; 59; 63; 66]

Практичне заняття 7 (2 год) Тема 10: Актуальні питання інтеграції України до європейського конституційного простору.

Мета: з'ясувати європейський досвід організації та діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування та проаналізувати актуальні питання інтеграції України до європейського конституційного простору.

Питання для обговорення:

1. Європейське конституційне право: загальна характеристика.
2. Співвідношення концептів «європейське конституційне право» та «європейський конституційний простір» у контексті європейської інтеграції України.
3. Основні принципи та засади Європейського конституційного простору.
4. Європеїзація конституційного права України: особливості сучасної тектоніки механізмів впливу. Література: [5; 10; 18; 29; 41; 46-52; 56-57; 59; 63; 66]

Практичне заняття 8. (1 год) Тема 11: Актуальні питання сучасного конституційного процесу в Україні.

Мета: з'ясувати актуальні питання вдосконалення конституційного процесу в Україні. Здійснити аналіз місця та ролі конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні.

Питання для обговорення:

1. Конституційно-правові основи здійснення конституційного процесу в Україні.
2. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні.
3. Порядок звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України.
4. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України.
5. Порядок застосування рішень та висновків Конституційного Суду України судами загальної юрисдикції.
6. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування органів та посадових осіб публічної влади.
7. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань гарантування прав та свобод людини і громадянина.

Література: [5; 9; 28; 37; 46-52; 57; 59; 62-63; 66; 73-74; 76]

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Комплексне практичне індивідуальне завдання виконується студентом під керівництвом викладача протягом навчального семестру. Форма виконання – письмова. Структура роботи: титульна сторінка з вказівкою назви навчального закладу, теми роботи, прізвища виконавця, наукового керівника; план роботи; вступ; основна частина (2-4 розділи); висновки; список використаних джерел. Робота виконується в друкованому варіанті на аркушах А4, обсягом до 25 сторінок. Оцінка індивідуального науково-дослідного завдання визначається рівнем виконання роботи та знаннями студента, показаними на її захисті.

Варіанти КПЗ:

1. Конституціоналізм: поняття, ознаки, зміст.
2. Поняття та загальна характеристика світового конституціоналізму.
3. Етапи розвитку світового конституціоналізму.
4. Розвиток конституціоналізму в Європі.
5. Поняття конституційної реформи та її відмінність від конституційного процесу.
6. Особливості науково-теоретичних досліджень конституційної реформи.
7. Поняття, основні властивості Конституції України та її функції. Місце конституції в системі національного права.
8. Підготовка, прийняття та зміна Конституції України, її положень.
9. Історія конституційного розвитку України (конституційний процес) (до 1990 р.)
10. Поняття, основні етапи та проблеми новітньої конституційної реформи в Україні (1990-2014 рр.).
11. Особливості, проблеми та перспективи сучасного етапу конституційної реформи в Україні (з 2014 р. - по сучасний час).
12. Поняття та концепції прав і свобод людини.
13. Конституційно-правовий інститут прав та свобод людини і громадянина.
14. Проблеми класифікації прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в Україні.
15. Механізм забезпечення прав і свобод людини в Україні.
16. Гарантії й проблеми реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина.
17. Інститут омбудсмана в Україні: характеристика, проблеми та перспективи.

18. Поняття громадянства; громадяни, біпатриди, апатриди; конституційні засади громадянства України.
19. Проблема подвійного (множинного) громадянства в Україні.
20. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні.
21. Правовий статус біженців в Україні.
22. Поняття суверенітету, його зміст, види та значення.
23. Безпосередня демократія: поняття та форми. Види форм безпосередньої демократії та проблеми їх реалізації.
24. Вибори: поняття, види та законодавча регламентація в Україні. Проблеми реалізації виборчих прав в Україні.
25. Виборча система України: особливості та недоліки.
26. Поняття, соціальна функція і види референдумів. Проблеми законодавчої регламентації референдумів в Україні.
27. Поняття парламентаризму. Соціальне призначення законодавчої влади.
28. Конституційна регламентація компетенції Верховної Ради України.
29. Конституційний склад і структура парламенту. Особливості та проблемні аспекти.
30. Проблеми та шляхи удосконалення законодавчої діяльності парламенту.
31. Поняття, зміст, види та форми (способи) лобізму. Проблеми правового регулювання лобізму в Україні.
32. Проблеми удосконалення парламентського контролю.
33. Місце і роль Президента України в механізмі української держави.
34. Компетенція та повноваження Президента України: проблеми та перспективи.
35. Президентське вето як елемент стримувань і противаг.
36. Конституційні підстави та процедура дострокового припинення повноважень Президента України.
37. Дорадчі та консультативні органи при Президентові України.
38. Поняття і соціальне призначення виконавчої влади.
39. Конституційна система органів виконавчої влади в Україні.
40. Місце Кабінету Міністрів України у державному механізмі України.
41. Порядок формування, склад і структура Кабінету Міністрів України.
42. Парламентська відповідальність Уряду: порядок, наслідки та проблеми.
43. Поняття і соціальне призначення судової влади в Україні, її співвідношення із законодавчою та виконавчою.
44. Конституційні принципи правосуддя та проблеми їх реалізації.
45. Судово-правова реформа в Україні: етапи, сучасний стан, проблеми, перспективи.
46. Система органів правосуддя в Україні.
47. Правовий статус Вищої ради правосуддя в Україні та його проблеми.
48. Конституційна регламентація та зміст функцій системи органів прокуратури України.
49. Поняття і сутність конституційної юрисдикції.
50. Порядок формування, склад і повноваження Конституційного Суду України.
51. Акти Конституційного Суду України, їх місце в системі джерел права.
52. Порядок діяльності Конституційного Суду України.
53. Конституційна скарга в Україні: поняття, зміст та проблеми впровадження.
54. Поняття та зміст політико-територіальної організації публічної влади.
55. Конституційні засади унітарного державного устрою в Україні.
56. Актуальні проблеми територіального устрою України та його реформи.
57. Поняття місцевого самоврядування та його сутність.
58. Система органів місцевого самоврядування. Реформа місцевого самоврядування.

59. Формування органів місцевого самоврядування: особливості та проблеми.

60. Проблеми взаємодії органів місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій.

7. Самостійна робота (денна форма)

№ п/п	Тематика	К-сть годин
1.	Основні положення теорії конституціоналізму та Конституція України	8
2.	Верховенство права та конституціоналізм, у тому числі в умовах законодавчої невизначеності.	9
3.	Основи теорії конституційного ладу в умовах конституційної реформи в Україні	10
4.	Проблеми правового статусу людини і громадянина в Україні в світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики ЄСПЛ	9
5.	Принцип демократизму у світлі конституційної реформи в Україні.	7
6.	Актуальні проблеми удосконалення виборчого процесу в Україні.	9
7.	Діяльність органів представницької демократії та інших державних органів в Україні та перспективи її реформування.	9
8.	Конституційні основи реформування територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні.	10
9.	Медіація в процесі вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів	9
10.	Актуальні питання інтеграції України до європейського конституційного простору.	9
11.	Актуальні питання сучасного конституційного процесу в Україні.	11
	Тренінг	4
	Загалом	100

8. Організація проведення тренінгу

Тренінг з дисципліни «Актуальні питання конституційного права та процесу» проводиться у навчальному процесі підготовки магістрів з метою вироблення практичних навичок роботи у команді, розвитку здатності прогнозувати поведінку інших учасників та освоєння методів групової комунікації у вирішенні завдань із розробки проектів нормативно-правових актів з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Організація і порядок проведення тренінгу

1. Вступна частина. Право, виступаючи багатоаспектним явищем, формується на перетині правової свідомості і правової практики. В кінцевому рахунку, право завжди за своїм змістом ототожнюється з системою правових норм, а за формою – з системою правових приписів.

Робота з правовими приписами – процес надзвичайно складний, вимагає великого запасу різнобічних знань, життєвого досвіду, серйозних спостережень за явищами суспільного буття, їх ретельного аналізу, неупередженої, об'єктивної оцінки. Визначаючи зміст правового припису, нормопроектувальник повинен забезпечити його відповідність цілям, які передбачається досягти прийняттям відповідного проекту нормативного акту; змісту основних приписів конституції, міжнародних угод та інших актів вищої юридичної сили; принципам відповідної галузі права; юридичній практиці тощо. Все це дозволяє дійти певних висновків стосовно шляхів нормативного урегулювання суспільних відносин. Нормативно-регулятивний характер правових приписів зумовлює досить високий рівень відображення в них об'єктивної реальності. Вони як би наближуються до наукового відображення дійсності.

Якщо законодавча функція притаманна лише парламенту, як єдиному представницькому органу держави, та впливає з самої природи законодавчої влади, то функція нормотворчості у широкому розумінні властива як законодавчій (у межах законотворчої діяльності), так і виконавчій владі (у межах підготовки та прийняття підзаконних нормативно-правових актів та законопроектної діяльності).

Викладене дає підстави вичленити суб'єкти законодавчої діяльності та суб'єкти законопроектної, нормотворчої діяльності. Перші - покликані репрезентувати більшість електорату, вказуючи, тим самим, на існування владної сили, наділеної правом видавати нормативно-правові акти, яка займає провідне місце у легітимації правових актів. Другі - мають володіти необхідним теоретичним рівнем правової свідомості. До того ж, і перші, і другі мають бути носіями відповідної правової культури, яка притаманна нації та знаходиться у відповідності з конституційованим правовим порядком. Інакше, нормативно-правові акти можуть бути нелегітимними, не в повній мірі відповідати нагальним потребам нації і рівню розвитку суспільних відносин, а то й не чинними взагалі.

Нормотворчий процес характеризується структурованістю, поетапністю та закономірною послідовністю. Це спеціальна організаційно-правова діяльність уповноважених суб'єктів, яка полягає в ініціюванні, підготовці, розгляді проектів нормативно-правових актів, прийнятті нормативних актів та введенні їх у дію.

Як будь-яка процесуальна діяльність, нормотворчість виникає лише при наявності відповідного юридичного факту. Підставою виникнення нормотворчого процесу є ухвалення офіційного рішення про підготовку проекту нормативного акта.

Прийняття рішення про підготовку відповідного проекту нормативно-правового акта є початком нормотворчого процесу, являє собою його першу самостійну стадію. З прийняттям такого рішення виникає зобов'язання відповідних органів підготувати початковий текст проекту, визначити тему майбутнього акта та його загальну спрямованість.

Особливе мистецтво нормотворчості полягає в тому, щоб у процесі підготовки нормативних актів передбачити в перспективі їх ефективну реалізацію. Кожний нормативний документ повинен бути професійним і корисним. Як відомо, першим кроком до підвищення якості законопроектної діяльності є належна організація цього процесу.

2.Організаційна частина. Встановлення правил проведення тренінгу, формування малих робочих груп (досить ефективним засобом підвищення якості нормотворчої діяльності як процесу та, відповідно, його кінцевого результату – нормативно-правового акта є створення нормопроектних робочих груп.), визначення завдань та розподіл ролей. Забезпечення учасників тренінгу роздатковими матеріалами: бланками документів, алгоритмами проведення, інструкціями.

3. Практична частина. Виконання тренінгових завдань у малих групах з використанням базових та інноваційних методів проведення тренінгу за визначеною темою (проблемою). Підготовка презентаційних матеріалів за результатами виконання тренінгового завдання.

На робочу групу покладаються функції головного розробника. А саме:

- аналіз стану справ у відповідній сфері правового регулювання та причини, які обумовлюють необхідність підготовки проекту нормативно-правового акту;
- підготовка проекту;
- перевірка, у разі потреби, проекту на відповідність міжнародним зобов'язанням України та основним положенням законодавства ЄС;
- у разі розроблення проекту регуляторного акту проведення аналізу його регуляторного впливу;
- узгодження проекту із зацікавленими органами, у разі отримання зауважень до проекту опрацювання їх та внесення необхідних поправок;
- усунення можливих розбіжностей щодо проекту.

4. Підведення підсумків. Презентація практичної роботи в малих групах. Обговорення результатів виконання завдань, обмін думками з проблематики теми тренінгу, підведення підсумків, оцінка результативності роботи в групах та досягнення поставлених цілей тренінгу..

Тематика тренінгу

1. Умови та підстави звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою.
2. Правовий аспект перейменування вулиць: хто? як і яким чином?
3. Правове забезпечення публічного управління у сфері освіти.
4. Правове забезпечення публічного управління у сфері охорони здоров'я.
5. Правове забезпечення публічного управління у сфері соціального захисту населення.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів КППЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- есе;
- ректорська контрольна робота;

- екзамен;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Для екзамену

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за КПІЗ, враховуючи поточне опитування)	Заліковий модуль 4 (екзамен)
20%	20%	20%	40%
1. Усне опитування під час заняття (5 тем по 7 балів = 35 балів) 2. Письмова робота = 65 балів	1. Усне опитування під час заняття (6 тем по 5 балів = 30 балів) 2. Письмова робота = 70 балів	1. Активна участь у тренінгах, презентації та самопрезентації = 20 балів. 2. Написання КПІЗ, на основі сформованих індивідуальних завдань = 50 балів. 3. Захист КПІЗ = 30 балів.	1. Тестові завдання (25 тестів по 2 бали за тест) – макс. 50 балів 2. Завдання. 1 – макс. 25 балів 3. Завдання. 2 – макс. 25 балів

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Вид методичного забезпечення	Номер теми
Мультимедійний проектор Epson EB-S05	1-14
Прикладне програмне забезпечення загального призначення (засоби Microsoft Office)	1-14

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Нормативно-правові акти:

1. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 38. Ст.502.
2. Виборчий кодекс України : Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
3. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 53. Ст.799.
4. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. № 31. Ст.429.
5. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL :<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
6. Конституція Автономної Республіки Крим від 21 жовтня 1998 р., затв.Законом України від 23 грудня 1998 р. № 350-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 5-6. Ст.43.
7. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 8 липня 2011 р. № 3671-VI. URL :<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
8. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим : Закон України від 10 лютого 1998 р. № 90/98-ВР (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/90/98-вр>.
9. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
10. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03 лютого 2015 р. № 141-VIII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/141-19>
11. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
12. Про громадянство України : Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.
13. Про Державний реєстр виборців : Закон України від 22 лютого 2007 р. № 698-V (із змін.). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-16>.

14. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05 лютого 2015 р. № 157-VIII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
15. Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні : Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2782-XII (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.
16. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
17. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII (в ред. Закону від 13 січня 2011 р. № 2938-VI). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
18. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII (із змін.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
19. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
20. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР (в ред. Закону від 22 грудня 2005 р. № 3277-IV). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>.
21. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
22. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
23. Про національні меншини в Україні : Закон України від 25 червня 1992 р. № 2494-XII .URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>.
24. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11 липня 2001 р. № 2625-III (із змін.). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>.
25. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент) : Закон України від 10 вересня 2019 р. № 39-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20>
26. Про політичні партії в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
27. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
28. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII (із змін.). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
29. Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим : Закон України від 16 червня 2011 р. № 3530-VI (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3530-17>
30. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>
31. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
32. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

33. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493- III (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
34. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 червня 2014 р. № 1508- VII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>
35. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11 липня 2002 р. № 93-IV (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
36. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII (із змін.). URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
37. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
38. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII (в ред. Закону від 12 січня 2006 р. № 3317-IV). URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>
39. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України : Закон України від 19 грудня 2019 року № 400-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-20#Text>
40. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>
41. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
42. Про Центральну виборчу комісію : Закон України від 30 червня 2004 р. № 1932-VI (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>

Література

43. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за заг. ред. проф. Олійника А.Ю. К.: «Центр учбової літератури», 2019. 554 с.
44. Актуальні проблеми сучасного конституційного права України : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Відп. ред. Ю. С. Шемшученко, О. В. Батанов. К. : Юридична думка, 2020. 456 с.
45. Бисага Ю. М., Крегул Я. М., Куцин М. М., Нечипорук Г. Ю. Праксеологія парламентського контролю: порівняльно-аналітичне дослідження: монографія. Видавничий дім "Гельветика", 2020. 262 с.
46. Васильченко Г. Планування розвитку територіальних громад: навч. посіб. Київ: ВІЕН ЕЙ, 2018. 256 с.
47. Верлос Н.В. Медіація в процесі вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Том 29 (68) № 3 2018. С. 18-25. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/3_2018/6.pdf
48. Гультай М. М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного правосуддя: курс лекцій. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 269 с.

- 49.Калинюк С.С., Бисага Ю.М., Белов Д.М., Ярема В.І. Конституційно-правовий статус адвокатури в механізмі реалізації права людини і громадянина на правову допомогу : моногр. Ужгород : Гельветика, 2017. 197 с.
- 50.Конституційні засади сучасного державотворення: навч. посіб. у питаннях і відповідях / Т. Є. Кагановська та ін.; за ред. Т. Є. Кагановської. Харків: Право, 2017. 303 с.
- 51.Конституційне право України. Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти / Терлецький Д.С., Афанасьєва М.В., Батан Ю.Д. та ін. Одеса, 2020. 242 с. URL: http://dcmaup.com.ua/assets/files/konstitucijne-pravo-ukraini-nmp_2020.pdf
- 52.Конституційне право України : підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, В.П. Колісник та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с. URL: https://pravoizdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4283&download_id=1336
- 53.Конституційне право. Підручник. За заг. ред. О.С. Бакумова, Т.І. Гудзь, М.І. Марчука. Харків, 2019. 484 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10085/Konstytutsiine%20pravo_pidruchnyk_KhNUVS_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- 54.Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
- 55.Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан [та ін.] ; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова ; тех. ред. Ю. Д. Батан. О.: Юридична література, 2017. 256 с.
- 56.Конституційне право : підручник / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер ; ОБСЄ. - Київ : ВАІТЕ, 2021. - 528 с.
- 57.Конституційне право України : підручник. 10-е (ювілейне) видання: 27 27 перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2020. 504 с.
- 58.Конституційне право України : навч. пос. / за заг. ред. М.І. Марчука, О.С. Бакумова, Л.Д. Варунц, Т.І. Гудзь та ін. Х. : Харків нац. ун-т внутр. справ, 2017. 408 с.
- 59.Конституційне право України: підруч. 8-е вид. перероб. та допов. Ужгород: Гельветика, 2018. 410 с.
- 60.Конституційне право України: посіб. для підгот. до іспитів / [Ю. Г. Барабаш та ін.]. 4-те вид., перероб. та допов. Харків: Право, 2017. 369 с.
- 61.Конституційне право України: прагматичний курс: навч. посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан [та ін.]; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова. Одеса: Юридична література, 2017. 256 с.
- 62.Конституційне право України : підручник / Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, Ф. В. еніславський та ін. ; за заг. ред. Т.М. Слінько. Х. : Право, 2020. 592 с.
- 63.Костас П. Захист внутрішньо переміщених осіб відповідно до Європейської Конвенції з прав людини та інших стандартів Ради Європи: посіб. Харків: Право, 2017. 151 с.
- 64.Красій М. О. Об'єкти національної безпеки як об'єкт конституційного права. Правові засади організації та здійснення публічної влади: матеріали III Міжнародної науково-

- практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 28 лютого - 02 березня 2020 р.). м. Хмельницький, 2020. С. 125-127. 65.Лекції з дисципліни «Конституційне право» / Л.Р. Наливайко. Дніпро, 2019. 925 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/2020/kzpd/l8.2.pdf> 66.Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.
- 67.Тетарчук І., Дяків Т. Конституційне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. К., Центр учбової літератури, 2020. 218 с.
- 68.Чудик Н.О. Трансформація прав людини в умовах глобалізації суспільства. «Globalizacja droga ku przyszlosci» Redakcja: dr. Matgorzata Kotecka, ks.prof. Dr.hab. Jan Zimny. Stalowa Wola. 2017. P. 365–375.
- 69.Чудик Н.О. Сім'я і право: внутрішньо національний та міжнародний аспекти. «Malzenstwo I rodzina». Redakcja: ks. prof. Dr. hab. Jan Zimny. Katowice. 2019. P 54-65.
- 70.Чудик Н.О. Теоретичні та практичні аспекти реформування інституту адвокатури: монографія. За заг. ред. Н. З. Рогатинська, С. В. Банах, Н. В. Береза (та ін.). Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 101–127 с. 73.Чудик Н.О. Адміністративно-правова характеристика стадій виборчого процесу. Наше право. 2015. № 6. С. 198–203.
- 71.Чудик Н.О. Адміністративно-правові гарантії здійснення виборчого процесу. Право.ua. № 1. 2016. С. 223–227.
- 72.Чудик Н.О. Адміністративна відповідальність за порушення прав суб'єктів виборчого процесу. Європейські перспективи. 2016. № 2. С. 205–209.
- 73.Чудик Н.О. Реформування судової влади в Україні. Актуальні проблеми правознавства. 2016. № 4. С. 97–100.
- 74.Чудик Н.О. Судова реформа – вагомий крок до Європейського правосуддя. Актуальні проблеми правознавства. 2017. № 3. С. 193–196.
- 75.Чудик Н.О. Колаборація (взаємодія) суб'єктів виборчого процесу: адміністративно-правовий аспект. Європейські перспективи. 2017. № 4. С. 154–159.
- 76.Чудик Н.О. Завдання та функції адвоката в адміністративному процесі. Актуальні проблеми правознавства. 2018. № 3. С. 34–39.
- 77.Чудик Н.О. Реформа виборчого законодавства України в контексті європейської інтеграції. Європейські перспективи. 2018. № 4. С. 12–15.
- 78.Чудик Н.О. Моделі адміністративної юстиції в зарубіжних країнах. Актуальні проблеми правознавства. 2019. № 1. С. 86–91.
- 79.Чудик Н.О. Інформаційне забезпечення виборчого процесу в Україні. Наукові записки. Серія: Право. 2019. Випуск 6. С. 211–215.
- 80.Чудик Н.О. Судовий захист учасників виборчого процесу як гарантія дотримання їх прав. Наукові записки. Серія: Право. 2019. № 7. С. 262–265.
- 81.Чудик Н.О., Антоник Є.М. Інститут викривачів у запобіганні та протидії корупції в Україні. Актуальні проблеми правознавства. 2019. № 4. С. 141–146.

82. Чудик Н.О. Співвідношення державного та громадського контролю за виборчим процесом в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2020. № 4 (31). С. 212–215.
83. Чудик Н.О. Засади адміністративно-правового забезпечення виборчого права в Україні. *Наше право*. 2020. № 1. С. 229–233.
84. Чудик Н.О. Протидія зловживанню адміністративними ресурсами під час виборчого процесу. *Наукові записки*. Серія: Право. 2020. № 8. С. 210–214.
85. Теремецький В.І., Чудик Н.О. Судова практика щодо вирішення виборчих спорів. *Наукові записки*. Серія: Право. 2021 № 10. С. 15–19.
86. Чудик Н.О. Стабільність виборчого законодавства як передумова реалізації прав і свобод людини. *Європейські перспективи*. 2021. № 2. С. 184–189.
87. Шамрай В.В. Конституційне право в умовах глобалізації та міждержавної інтеграції: теоретико-методологічний аспект : моногр. 2018. 358 с.
88. Amartya Sen. Development: Which Way Now? *Economic Journal*. 1983. Vol. 93. P. 745-762. URL: <http://surl.li/accfy>
19. Angela K. Bourne. *Democratic Dilemmas: Why democracies ban political parties*. New York: Routledge, 2018. 280 p.
89. Chemerinsky Erwin. *Constitutional Law-Principles and Policies*. 2015. P. 35
90. Chudyk N.O. International and Legal Standards of Judicial Control over the Realization of the Suffrage. *European Reforms Bulletin*. 2019. № 1. S. 79–83.
91. Chudyk N., Teremetskyi V., Martseliak O., Velychko V., Martseliak S., Shamrai V. Legal Positions of the European Court of Human Rights on the Right to Free Elections and Their Influence on the Formation of a Democratic Electoral System. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2021. Vol. 24, Issue: 1S: Business Ethics and Regulatory Compliance, 1-9. URL: <https://www.abacademies.org/articles/legal-positions-of-the-european-court-of-human-rights-on-the-right-to-free-elections-and-their-influence-on-the-formation-of-a-dem-12271.html>
92. Chudyk N.O. Will mediation become an effective and sought-after alternative to litigation? Promotion of social and economic values in the context of European integration. (Moldova, 10-11 desember 2019 p.) . Moldova, 2019. P. 14– 17.
93. Juliane Kokott and Martin Kasper. Ensuring Constitutional Efficacy. *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*. Eds. Rosenfeld, Michel, and András Sajó: Oxford University Press. November 21. 2012. P. 809.
94. Karpachova N., Dobrianska O., Punda O., Protsiuk I., Zhuravel Ya., Chudyk N., Korotun O. Impact of Direct Effect of Constitutional Norms and Practice of the European Union on the Efficiency of Human Rights' Realization and Protection. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 2021. Vol. 24, Special Issue 1, P. 1-8. URL: <https://www.abacademies.org/articles/impact-of-direct-effectof-constitutional-norms-and-practice-of-the-european-union-on-the-efficiency-of-human-rightsrea.pdf>
95. Kelsen, Hans. *General Theory of Norms*. Oxford [England]: Clarendon Press, 2011. P. 104
96. Louis Favoreu, Xavier Philippe. La place du Conseil constitutionnel dans la Constitution de 1958. URL: <http://blog.ac-rouen.fr/lyc-bloch-notes/files/conseil-constitutionnel-17365.pdf> (Last accessed: 20.04.2021).

97. Peter Niesen. Anti-Extremism, Negative Republicanism, Civic Society: Three Paradigms for Banning Political Parties. Published online by Cambridge University Press: 06 March 2019. German Law Journal. Volume 3. Issue 7. July 2002. E1. DOI: <https://doi.org/10.1017/S2071832200015157>
98. Rotunda, Ronald D, and John E. Nowak. Principles of Constitutional Law, 2016. P. 58.
99. Teremetskyi V. I., Chudyk N.O. Impact of the European Court's Legal Attitude on the Electoral System in Ukraine. European Reforms Bulletin. 2021. № 1. S. 113–117.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України : офіційний веб-сайт: Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/index/>
2. Верховна Рада України : офіційний веб-сайт : Законотворча діяльність Верховної Ради України: Законопроекти: Пошук за реквізитами. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc2.
3. Президент України: офіційне інтернет-представництво: Офіційні документи. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/>.
4. Урядовий портал : єдиний веб-портал виконавчої влади України: Нормативно-правова база: База документів: Пошук документів за реквізитами. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search>.
5. Офіційний вісник України : Єдине повне офіційне періодичне видання нормативно-правових актів України. URL: <http://ovu.com.ua/>.
6. Мега-НаУ: професійна юридична система: НаУ-Online: Нормативно-правові документи. URL: <http://zakon.nau.ua/>.
7. Ліга:Закон : правовий портал : он-лайн сервіси: Законодавство URL: <http://www.ligazakon.ua/> 8. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: www.reyestr.court.gov.ua

Бібліотечно-бібліографічні ресурси

1. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія. URL: <http://ials.sas.ac.uk/library/eservice/elibrary.htm>
2. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: <http://www.library.univ.kiev.ua>
3. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.library.ukma.edu.ua>
4. Національна академія внутрішніх справ. URL: <http://www.naiu.kiev.ua>
5. Національна бібліотека Білорусі. URL: <http://www.nlb.by/portal/page/portal/index?lang=ru>
6. Національна бібліотека Німеччини. URL: http://www.dnb.de/DE/Home/home_node.html
7. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

8. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://www.nplu.org>
9. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>
10. Центр політико-правових реформ. URL: <http://pravo.org.ua>
11. Юридична бібліотека Школи права Єльського університету. URL: <http://library.law.yale.edu>